

УДК 658.012.4

Г. І. ЗАДНЄПРОВСЬКА, аспірант, ХНЕУ, Харків

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Узагальнення підходів до сутності поняття «інвестиційний потенціал» дозволило визначити основні теоретичні аспекти його змісту та особливостей щодо умов економіки знань для промислових підприємств.

Ключові слова: інноваційний потенціал, економіка знань.

Вступ. Необхідність адаптації до процесів реформування економіки вимагає від промислових підприємств впровадження нових форм модернізації і реконструкції діючих структур. Ці процеси економічного відновлення і росту забезпечуються, у першу чергу, за рахунок інноваційної діяльності та створенні інноваційного потенціалу, у процесі чого реалізуються довгострокові стратегічні цілі підприємств щодо забезпечення конкурентоспроможності та досягнення економічних і соціальних ефектів. Дослідження сутності поняття «інноваційний потенціал» і визначення його особливостей щодо умов економіки знань дасть змогу удосконалити підходи до управління інноваційною діяльністю, привести їх у відповідність до вимог реорганізації промислових підприємств.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Проблеми формування інноваційного потенціалу на підприємствах досліджуються в працях таких науковців, як Н.В. Арсеньєва, В.Н. Кисельов, С.В. Кортов, О.В. Покучаєва, Т.А. Штерцер, Є.П. Амосенок, В.А. Бажанова, Ю.П. Анісімова, І.В. Пешкова, Н.С. Краснокутська, К.А.Задумкін, І.А. Кондаков, А.М. Ілишев, Ю.В. Путіліна та ін. Ці вчені створили теоретико-методичне підґрунтя для наукових досліджень у цій сфері.

Вивчення опублікованих праць і практики діяльності промислових підприємств свідчать про те, що окремі аспекти теоретичного обґрунтування та методичного забезпечення оцінки інноваційного потенціалу для цих підприємств розроблені недостатньо та вимагають з'ясування та розвитку, а саме питання визначення особливостей інноваційного потенціалу щодо умов економіки знань.

Мета досліджень, постановка проблеми. Метою статті є уточнення сутності поняття інноваційний потенціал та основних теоретичних аспектів визначення його особливостей в умовах економіки знань. Для досягнення мети необхідним є виконання наступних завдань: узагальнити підходи до визначення сутності інноваційного потенціалу; уточнити основні аспекти інноваційного потенціалу промислового підприємства; визначити характерні риси економіки знань; сформулювати визначення інноваційного потенціалу промислового підприємства в умовах економіки знань.

Матеріали досліджень. Визначення інноваційного потенціалу в економічній літературі висвітлено досить широко, проте не вироблено однозначного трактування. Ціла низка науковців визначає інноваційний потенціал як сукупність ресурсів для здійснення інноваційної діяльності [1; 2]. Інший підхід до визначення інноваційного потенціалу полягає у визначенні міри готовності виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети [3; 4]. Також окремі науковці визначають

інноваційний потенціал як здатність об'єкта здійснювати інноваційну діяльність [5; 6] або як можливості щодо отримання інновацій [5]. Наведені підходи до визначення сутності інноваційного потенціалу мають взаємообумовлюючий характер, оскільки здатність до інноваційної діяльності передбачає наявність певних ресурсів і можливостей, а наявність можливостей, у свою чергу, одна з необхідних умов, що забезпечують відповідний рівень готовності і здатності здійснювати інноваційну діяльність [7]. Підходи до трактування поняття «інноваційний потенціал» та їх взаємозв'язки наведено на рис.

Таким чином, головна особливість інноваційного потенціалу полягає в синергетичному ефекті, обумовленому внутрішніми взаємодіями елементів системи, на основі, виділення складових, що характеризують можливість системи і у т. ч. промислового підприємства, здійснювати стабільну виробничу діяльність і забезпечувати готовність до інновацій.

Беручи до уваги вищевикладене, категорію «інноваційний потенціал» можна розглядати як здатність системи до трансформації фактичного порядку речей в новий стан з метою задоволення існуючих або знову виникаючих потреб (суб'єкта-новатора, споживача, ринку тощо). При цьому ефективне використання інноваційного потенціалу робить можливим перехід від прихованої можливості до явної реальності, тобто з одного стану в інший (а саме, від традиційного до нового). Отже, інноваційний потенціал – це характеристика здатності системи до зміни, поліпшення, прогресу.

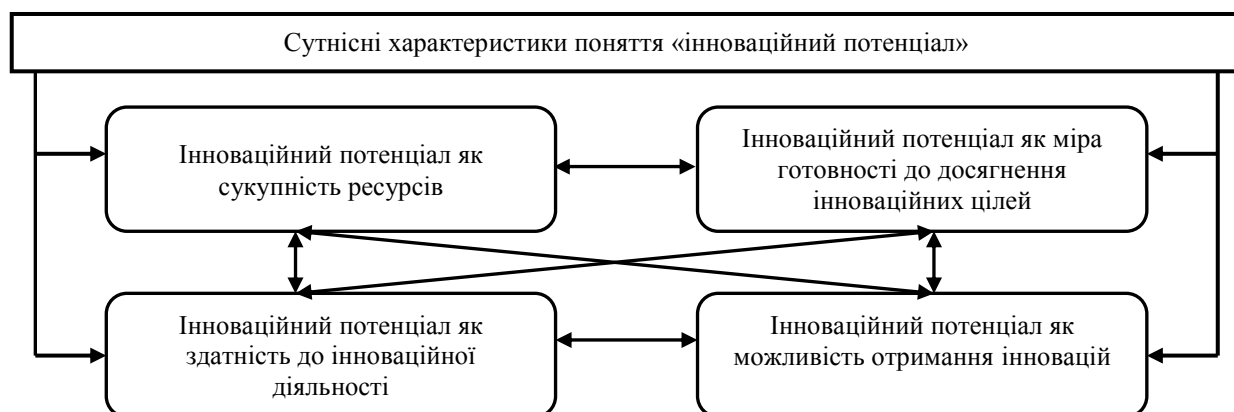

Рис. – Підходи до трактування поняття «інноваційний потенціал»

Інноваційний потенціал як інституція виступає змістовною основою інноваційної діяльності інституту – промислового підприємства. Оскільки інноваційний потенціал як інституція, з одного боку, має корисність, а з іншого боку, вимагає витрат на відтворення, то він має вартісне вираження, тобто може бути визначений у вартісному показнику. Корисністю, вартістю, цінністю характеризується статус, який інноваційний потенціал як інституція надає промислового підприємству.

Спочатку інноваційний потенціал формується як індивідуальний продукт роботи підприємства, коли він виробляється промисловим підприємством для власної діяльності. Але коли інноваційний потенціал починає формуватися і використовуватися іншими учасниками інноваційного процесу, він стає частиною інноваційного потенціалу кластера і в результаті синергетичного ефекту інноваційної діяльності перетворюється в інноваційний капітал, що приносить дохід промислового

підприємству.

На практиці інноваційний потенціал як можливість підприємства до здійснення інноваційної діяльності постає у формі абстракції до тих пір, доки процес формування і використання інноваційного потенціалу не набуває перманентного динамічного характеру в результаті інноваційного розвитку завдяки зусиллям усіх учасників інноваційного процесу, що призводить до формування інноваційного капіталу, здатного забезпечити сталий інноваційний розвиток промислового підприємству.

Спираючись на вище викладене, можна визначити, що зміст інноваційного потенціалу промислових підприємств зводиться до двох основних аспектів:

- інноваційний потенціал визначається з точки зору ресурсного забезпечення інноваційної діяльності;

- інноваційний потенціал розглядається на різних рівнях використання як сукупність здібностей і можливостей економічних суб'єктів для досягнення цілей інноваційного розвитку.

Виникнення нових секторів економіки, тиранічний розвиток сітєвих структур, активізація дестабілізуючих чинників та розгортання кризових явищ на початку 1990-х років минулого століття сприяло перетворенню науки у безпосередню виробничу силу, що супроводжується зростанням значущості людського капіталу щодо ефективного управління соціально-економічними системами різного рівня у взаємозалежності з продуктами творчої діяльності людини [8].

Визнання першорядної ролі знань у появі та розвитку нових секторів зайнятості, масової доступності вищої освіти, швидкому зростанні високотехнологічного сектору послуг, зобов'язаного своїм виникненням проникненню інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життя, та інших важливих соціально-економічних явищ підштовхнуло вчених різних країн до розробки концепції економіки знань та проблем, пов'язаних з її проявами.

Історично концепція економіки знань і суспільства, заснованого на знаннях, прийшли на зміну концепції інформаційного суспільства, яка у свою чергу сформувалася на основі вивчення постіндустріального суспільства. Фактично економіка знань – це форма прояву постіндустріальної економіки і постіндустріального суспільства, хоча сам термін «економіка знань» існує ще з початку 1960-х років. В концепції постіндустріального суспільства науці й науковому знанню відводилась одна з ключових ролей [9]. Тому сама по собі концепція економіки знань лише акцентує увагу на тому, що знання стали ключовим чинником розвитку в більшій мірі, ніж це було в попередні періоди розвитку суспільства. Накопичення та осмислення нових явищ і тенденцій економічного розвитку сприяє появі нових форми прояву економіки знань.

У широкому сенсі економіка знань – це економіка, в якій знання та інновації відіграють домінуючу роль в економічному розвитку [10]. Виникнення економіки знань характеризується зростаючою роллю знань як чинника виробництва та їх істотним впливом на кваліфікацію, навчання, організацію та інновації [11].

Основою концепції «економіки знань» є знання – особливості їх виробництва, розповсюдження, використання, ролі у становленні та розвитку нових секторів економіки та оновленні традиційних, у взаєминах між різними економічними агентами

та громадськими інститутами. Наукові знання, технології та інновації, незважаючи на свою важливість за всіх часів, в сучасних умовах перетворюються на критичні фактори зростання економіки і добробуту.

Я.Б. Данилевич, С.А. Коваленко проводять розмежування зазначених типів економіки таким чином: «Головним для економіки, заснованої на знаннях, є розуміння знань в якості безпосереднього об'єкта – товару – і його просування на ринок, тобто включення в ринок науки і вчених; у цьому її відмінність від економіки, заснованої на інноваціях» [12]. А. Бікбов [13] зазначає, що в українському варіанті «економіка знань» та «економіка, заснована на знаннях» використовуються як синоніми. Таким чином, поняття «економіка, заснована на знаннях» характеризує процес розвитку країн на сучасному етапі, що спирається на знання, інформацію і високу кваліфікацію персоналу підприємств. При цьому зростає потреба в такій економіці з боку держави та бізнесу. Процес накопичення знань та управління інформаційними технологіями все більш ускладнюється, а рівень взаємозв'язку підприємств і організацій різних форм власності сприяє збільшенню професійних і спеціальних знань. Разом з тим пріоритетом в економічному розвитку високорозвинених країн стає зростання інноваційної активності в промисловому і соціальному секторі.

Економіка знань неможлива без людей, які генерують інновацій, і залежить від людського капіталу (інноваторів) та рівня їх кваліфікації. На Отже, інноваційний потенціал забезпечує реальні умови для формування та розвитку нової діяльності, здійснення перетворень у всіх базових елементах ринкової та соціальної структури в умовах розвитку економіки знань. За безпосередньої участі інновацій створюється значна частина валового доходу, яка може бути спрямована на вирішення проблем інтелектуальної інфраструктури. Людський капітал, професійна підготовка персоналу стають ключовою компонентою вартості, створюваної в наукоємній компанії, незважаючи на те, що практика оцінки професіоналізму персоналу компанії і подання її в річних звітах поки поширена недостатньо широко.

Таким чином, головна особливість інноваційного потенціалу полягає в синергетичному ефекті, обумовленому внутрішніми взаємодіями елементів системи, на основі, виділення складових, що характеризують можливість системи і у т. ч. промислового підприємства, здійснювати стабільну виробничу діяльність і готовність до інновацій.

Результати досліджень. Базуючись на наведених особливостях інноваційного потенціалу та економіки знань визначено, що інноваційний потенціал промислового підприємства є невід'ємною складовою економіки знань, характеризує здатність підприємства до прогресу (зміни), має вартість та надає підприємству корисність (цінність), формується за рахунок використання знань індивідуумів (інноваторів) як індивідуальний продукт роботи підприємства для власної діяльності або використання іншими учасниками інноваційного процесу з метою задоволення потреб споживачів та суспільства та досягнення інноваційних цілей.

Висновки. Узагальнення підходів до визначення сутності та теоретичних аспектів інноваційного потенціалу та економіки знань дало підставу для висновку про те, що інноваційний потенціал є невід'ємною складовою економіки знань, яка формує нові умови для розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств, і потребує

подальших досліджень щодо створення адекватного методичного інструментарію оцінки.

Список літератури: 1. Коробейников О. П. Роль інновацій у процесі формування стратегії підприємства / О. П. Коробейников // Менеджмент у України і за кордоном. – 2000. – № 3 [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <http://www.mevriz.ru/articles/2000/3/856.html>. 2. Інноваційний менеджмент: підручник для вузів / А. Є. Абрамешін, Т. П. Вороніна, О. П. Молчанова, Є. А. Тихонова, Ю. В. Шленов; під ред. д-ра екон. наук, проф. О. П. Молчанової. – М.: Віта-Пресс, 2001. – 272 с. 3. Уткин Э. А. Инновационный менеджмент / Э. А. Уткин, Н.И. Морозова, Г. И. Морозова. – М.: Акалис, 2006. – 2178 с. 4. Фатхутдінов Р. А. Інноваційний менеджмент: підручник для вузів. / Р. А. Фатхутдінов ; 6-е вид. – СПб.: Пітер, 2008. – 448 с. 5. Лісін Б. К. Інноваційний потенціал як фактор розвитку. Міждержавне соціально-економічне дослідження / Б. К. Лісін, В. М. Фрідлянов // Інновації. – 2002. – № 7. – С. 22-26. 6. Титова М. Н. Методологія менеджменту трансферу нових технологій і наноматеріалів: монографія / М. Н. Титова, А. В. Демидов. – СПб.: СПГУТД, 2010. – 187 с. 7. Пчелінцева І. М. Інноваційна активність підприємства: сутність та підходи до її оцінки / І. М. Пчелінцева, А. В. Кочергін // Сучасні проблеми і тенденції розвитку внутрішньої і зовнішньої торгівлі: зб. науч. статей. – Саратов: Изд-во Саратов. ін-ту РГТЕУ. 2011. – С. 22-23. 8. Гальчинський А. Інноваційна стратегія українських реформ / А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, В. Семиноженко. – К.: Знання, 2002. – С. 324. 9. Байнєв В. Научно-технологический прорыв как условие цивилизованного существования постсоветских стран в XXI веке / В. Байнєв // Наука и инновации. – 2012. – № 7. – С. 48. 10. Our Competitive Future: Building the Knowledge Economy. United Kingdom Department of Trade and Industry: London, 1998. 11. Feldman M. P. The new economics of innovation, spillovers, and agglomeration // Econ. Innovation New Techol. – 1999. – 8. – P. 5–25. 12. Данилевич Я. Б. Имидж ученого: современные PR-технологии в экономике знаний / Я. Б. Данилевич, С. А. Коваленко // Вестник Российской академии наук. – 2005. – Т. 75. – № 1. – С. 32-35. 13. Бикбов А. В поисках национальной научной идеи: от научно-технического прогресса – к экономике, основанной на знаниях / А. В. Бикбов // Логос. – 2005. – № 6. – С. 117-126.

Надійшла до редколегії 28. 09. 2013

УДК 658.012.4

Інноваційний потенціал промислового підприємства в умовах економіки знань / Задієвська Г. І. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 53(1026). – С. 48–52. – Бібліогр.: 13 назв.

Обобщение подходов к сущности понятия «инновационный потенциал» позволило определить основные теоретические аспекты его содержания и особенностей в условиях экономики знаний для промышленных предприятий.

Ключевые слова: инновационный потенциал, экономика знаний.

Generalized approach to the essence of the concept of "innovation potential" possible to determine the basic theoretical aspects of its content and features in the conditions of the knowledge economy for industrial enterprises.

Keywords: innovative potential, knowledge economy.

УДК 338.246.027:338.432

Л. М. ЗАКРЕВСЬКА, канд. екон. наук, доц., НУХТ, Київ

РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Статтю присвячено обґрунтуванню теоретичних і розробці практичних рекомендацій стосовно застосування економічних важелів регулювання аграрного ринку України в умовах міжнародної інтеграції. Автором визначено особливості формування економічних важелів державного регулювання аграрного ринку в умовах Світової організації торгівлі та інтеграції до Європейського Союзу.